

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ

ΓΡΑΠΤΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2017
ΓΙΑ ΕΓΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΣΤΟΥΣ ΠΙΝΑΚΕΣ ΔΙΟΡΙΣΙΜΩΝ

ΜΑΘΗΜΑ: Φιλολογικά 2 – Ιστορία

Ημερομηνία και ώρα εξέτασης: Τετάρτη, 8 Νοεμβρίου 2017, 15:30-18:30

Η σημερινή εξέταση περιλαμβάνει δύο αντικείμενα:

Ιστορία: μία ώρα και τριάντα λεπτά

Αρχαία Ελληνικά: μία ώρα και τριάντα λεπτά

ΓΕΝΙΚΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ

1. Το εξεταστικό δοκίμιο αποτελείται από έντεκα (11) σελίδες.
2. Να απαντηθούν ΟΛΕΣ οι ερωτήσεις του εξεταστικού δοκιμίου στο τετράδιο απαντήσεων.
3. Στο τετράδιο απαντήσεων να μεταφερθούν με προσοχή οι αριθμοί των ερωτήσεων.
4. Στις ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής να γράψετε στο τετράδιο απαντήσεών σας τον αριθμό της ερώτησης και δίπλα το γράμμα που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση.
5. Στις ερωτήσεις τύπου ΣΩΣΤΟ/ΛΑΘΟΣ να γράψετε στο φύλλο εξέτασής σας τη λέξη «**σωστό**» ή «**λάθος**» δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση.
6. Στις ερωτήσεις σύντομης απάντησης να τηρηθεί αυστηρά το όριο των λέξεων. Σε περίπτωση υπέρβασης του ορίου λέξεων, το περιεχόμενο των επιπλέον λέξεων δεν θα λαμβάνεται υπόψη στη βαθμολόγηση.
7. Στις ερωτήσεις σύντομης απάντησης, η απάντηση πρέπει να δίνεται σε συνεχή λόγο.

-----
1. ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ – ΟΙ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΕΣ

Σε τμήμα της Α΄ Λυκείου Προσανατολισμού διδάσκεται το θέμα της συγκρότησης των ελληνιστικών κρατών και συζητείται η δημιουργία των Συμπολιτειών.

i. Ποιος από τους πιο κάτω θεσμούς συγκεντρώνει τα περισσότερα γνωρίσματα ως το καταλληλότερο αντίστοιχο των Συμπολιτειών; **(Μονάδες 2)**

ii. Να τεκμηριώσετε την επιλογή σας αναφέροντας τρία (3) κοινά γνωρίσματα με τις Συμπολιτείες. Η απάντησή σας να μην υπερβαίνει τις 40 λέξεις. **(Μονάδες 6)**

- A.** Βορειοατλαντικό Σύμφωνο (ΝΑΤΟ)
- B.** Βρετανική Κοινοπολιτεία
- Γ.** Ευρωπαϊκή Ένωση
- Δ.** Οθωμανική Αυτοκρατορία

2. ΑΠΟ ΤΗ ΝΕΟΛΙΘΙΚΗ ΣΤΗ ΡΩΜΑΪΚΗ ΤΕΧΝΗ

α. i. Να αντιστοιχίσετε τις πιο κάτω λεζάντες με τα αρχαιολογικά ευρήματα της σελίδας 2. **(Μονάδες 5)**

ii. Να κατατάξετε τα αρχαιολογικά ευρήματα σε χρονολογική σειρά, ξεκινώντας από το αρχαιότερο. **(Μονάδες 5)**

A	B	Γ
<i>Τμήμα πήλινου ειδωλίου της κύπριας θεάς (Μουσείο Βαθέος Σάμου)</i>	<i>Πτηνόμορφη θεά (Κυπριακό Μουσείο)</i>	<i>Η κυρία του ιερού (Βρετανικό Μουσείο)</i>

Δ	Ε
<i>Η Αφροδίτη των Σόλων (Κυπριακό Μουσείο)</i>	<i>Ασβεστολιθικό γυναικείο ειδώλιο (Λέμπα της Πάφου)</i>

β. Τα πιο πάνω αρχαιολογικά ευρήματα θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν ως ιστορικά τεκμήρια σε μια διδακτική ενότητα που σχετίζεται με τη λατρεία. Να προσδιορίσετε ποιο από τα ακόλουθα συνιστά τον κοινό θεματικό άξονα των αρχαιολογικών ευρημάτων της σελίδας 2. **(Μονάδες 2)**

- A.** Χαλκός
- B.** Πόλεμος
- Γ.** Γονιμότητα
- Δ.** Διασκέδαση

γ. Οι μαθητές καλούνται να κατανοήσουν την έννοια της ιστορικής αλλαγής με τη χρήση των αρχαιολογικών ευρημάτων της σελίδας 2. Ποια από τις πιο κάτω δραστηριότητες υπηρετεί καλύτερα τον στόχο αυτό; **(Μονάδες 3)**

- A.** Οι μαθητές σημειώνουν στο φύλλο εργασίας τους τα δύο πιο χαρακτηριστικά στοιχεία από το κάθε αρχαιολογικό εύρημα.
- B.** Οι μαθητές ταξινομούν τα αρχαιολογικά ευρήματα με βάση τη χρονολόγηση που παρέχεται από τον/την εκπαιδευτικό.
- Γ.** Οι μαθητές ταξινομούν χρονολογικά τα αρχαιολογικά ευρήματα με βάση τις διαφοροποιήσεις στην τεχνοτροπία.
- Δ.** Οι μαθητές προβαίνουν σε αισθητική αποτίμηση του κάθε αρχαιολογικού ευρήματος.

3. ΠΡΩΤΟΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΚΥΠΡΟΣ

Στο πλαίσιο ενδοσχολικού συνεδρίου με γενικό θέμα «Ο Πολιτισμός της Πρωτοβυζαντινής Κύπρου» ανατίθεται στους/στις μαθητές/τριες η εκπόνηση και παρουσίαση συνθετικών εργασιών, οι οποίες να έχουν διαθεματικό ή / και διεπιστημονικό χαρακτήρα.

- i. Ποια από τις ακόλουθες εργασίες ανταποκρίνεται στα πιο πάνω κριτήρια;
(Μονάδες 2)
- ii. Να τεκμηριώσετε την επιλογή σας. Η απάντησή σας να μην υπερβαίνει τις 20 λέξεις.
(Μονάδες 3)

- A.** Τα πρωτοχριστιανικά κοιμητήρια της Κύπρου
B. Τα ψηφιδωτά της Κανακαριάς και τα υλικά κατασκευής τους
Γ. Τα κάστρα του Πενταδακτύλου και η οχυρωματική τέχνη
Δ. Ο θησαυρός της Λάμπουσας

4. ΟΙ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΕΣ

Σε τμήμα Ιστορίας Κατεύθυνσης Β΄ Λυκείου ο/η εκπαιδευτικός έχει επιλέξει να αξιοποιήσει τα ακόλουθα παραθέματα. Κατά την αφόρμηση, ο/η εκπαιδευτικός διαπιστώνει ότι κάποιοι/ες μαθητές/τριες εκφράζουν ρατσιστικές αντιλήψεις κατά του σύγχρονου αραβικού κόσμου εξαιτίας των βιαιοτήτων των τζιχαντιστών.

- α. i. Ποιο από τα ακόλουθα παραθέματα είναι το καταλληλότερο, προκειμένου οι μαθητές/τριες να προβληματιστούν ως προς την αρχική τους στάση; (Μονάδες 2)
ii. Να τεκμηριώσετε την επιλογή σας. Η απάντησή σας να μην υπερβαίνει τις 30 λέξεις.
(Μονάδες 3)
- β. Να εξηγήσετε πώς τα πιο κάτω παραθέματα μπορούν να αξιοποιηθούν για πολυπρισματική προσέγγιση. Η απάντησή σας να μην υπερβαίνει τις 50 λέξεις.
(Μονάδες 5)

I. *Μια φορά, θυμάται ο Μπαχεντίν*, ενώ κάλπαζα πλάι στο σουλτάνο (Σαλαντίν), απέναντι από τους Φράγκους, ένας εμπροσθοφύλακας του στρατού μας πλησίασε με μια γυναίκα που έκλαιγε χτυπώντας το στήθος της. «Έρχεται από τους Φράγκους», μας εξήγησε ο εμπροσθοφύλακας, «για να συναντήσει τον άρχοντα και την φέραμε». Ο Σαλαντίν ζήτησε από τον διερμηνέα του να τη ρωτήσει τι συμβαίνει. Αυτή είπε: «Μουσουλμάνοι ληστές μπήκαν χθες στη σκηνή μου και έκλεψαν το κοριτσάκι μου. Πέρασα όλη τη νύχτα κλαίγοντας ώσπου οι αρχηγοί μας μου είπαν: “Ο βασιλιάς των μουσουλμάνων είναι μεγάλωψυχος, θα σε αφήσουμε να πας σ’ αυτόν και να μπορείς να του ζητήσεις την κόρη σου”. Τότε ήρθα εδώ και απόθεσα όλες μου τις ελπίδες σε σένα». Ο Σαλαντίν συγκινήθηκε και δάκρυα του ήρθαν στα μάτια. Έστειλε κάποιον στην αγορά των σκλάβων και σε λιγότερο από μια ώρα, ένας ιππέας έφθασε φέρνοντας το κοριτσάκι στους ώμους του. Μόλις τους είδε, η μητέρα ρίχτηκε στο έδαφος, άλειψε το πρόσωπό της με άμμο και οι παρόντες έκλαιγαν από συγκίνηση. [...] Της έδωσαν την κόρη της και τη συνόδευσαν στο στρατόπεδο των Φράγκων.*

*Αραβας συγγραφέας

Amin Maalouf, *Οι Σταυροφορίες από τη σκοπιά των Αράβων*, Αθήνα 1983, σ. 234

II. *Ο αλιήριος Άγγλος βασιλιάς δεν κατάφερε τίποτε εναντίον του όμοιού του Σαλαδίν, μόνο τούτο: να πωλήσει την Κύπρο στους Λατίνους αντί διακοσίων χιλιάδων λίτρων χρυσού. [...] Γι’ αυτό το λόγο, πολλά ήταν τα κλάματα κι αφόρητος*

ο καπνός που ήρθε, όπως είπαμε, από το βορρά. Οποιος ζητήσει να τα περιγράψει με κάθε λεπτομέρεια δεν θα τον αρκέσει ο χρόνος.

Νεόφυτος ο Έγκλειστος, *Περί των κατά την χώραν Κύπρον σκαιών*

5. Ο ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΣ

Σε τμήμα Γ΄ Γυμνασίου προσεγγίζεται μέσα από την επεξεργασία του ακόλουθου παραθέματος ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά του Διαφωτισμού. Ο/Η εκπαιδευτικός επιλέγει να διασυνδέσει το χαρακτηριστικό αυτό με ένα ιστορικό γεγονός της Ύστερης Αρχαιότητας / Βυζαντινής περιόδου που διδάχθηκαν οι μαθητές/τριες στην προηγούμενη τάξη.

Απευθύνομαι σε σένα, Θεέ, που δημιούργησες όλα τα όντα. [...] Κάνε αυτοί που ανάβουν κεριά με το φως της ημέρας για να σε λατρέψουν να ανέχονται αυτούς που αρκούνται στο φως του ήλιου σου· κάνε, αυτοί που φορούν άσπρο ράσο για να σου δείξουν την αγάπη τους να μη μισούν αυτούς που σε αγαπούν το ίδιο, φορώντας μαύρο ράσο.

Βολτέρος, *Πραγματεία περί ανεξιθρησκίας* (1763)

i. Με ποιο από τα ακόλουθα ιστορικά γεγονότα διασυνδέεται το πιο πάνω παράθεμα; **(Μονάδες 2)**

ii. Να τεκμηριώσετε την επιλογή σας. Η απάντησή σας να μην υπερβαίνει τις 30 λέξεις. **(Μονάδες 3)**

- A. Το κλείσιμο της νεοπλατωνικής σχολής των Αθηνών
- B. Το διάταγμα των Μεδιολάνων
- Γ. Η Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδος
- Δ. Η Ένωση των δύο Εκκλησιών

6. Η ΦΙΛΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Κατά τη διδασκαλία του μαθήματος για την προετοιμασία του υπόδουλου ελληνισμού για την Επανάσταση, ο/η εκπαιδευτικός δίνει τα πιο κάτω παραθέματα.

α. Να γράψετε δύο (2) ερωτήματα εξωκειμενικής προσέγγισης που να βοηθούν στην καλύτερη κατανόηση του παραθέματος I. Η έκταση του κάθε ερωτήματος να μην υπερβαίνει τις 15 λέξεις. **(Μονάδες 4)**

β. i. Να δηλώσετε αν το παράθεμα II είναι πρωτογενής ή δευτερογενής πηγή. **(Μονάδες 2)**

ii. Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας, η οποία δεν πρέπει να υπερβαίνει τις 20 λέξεις. **(Μονάδες 3)**

γ. Το καταλληλότερο ερώτημα που διασυνδέει τα παραθέματα I και II είναι: **(Μονάδες 2)**

- A.** Με ποια συνθηματική φράση δηλώνεται η έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης;
B. Πώς προβάλλεται η έννοια της θείας δικαιοσύνης στα δύο παραθέματα;
Γ. Ποιος είναι ο συντάκτης της κάθε πηγής;
Δ. Πώς φαίνεται ο μυστικός χαρακτήρας των επαναστατικών οργανώσεων στα δύο παραθέματα;

δ. Να εξηγήσετε σε κείμενο έκτασης 50-60 λέξεων πώς διασυνδέονται τα τρία παραθέματα μεταξύ τους. **(Μονάδες 5)**

I.

Μακαριώτατε και φιλογενέστατε Δέσποτα,

Ο φιλογενέστατος κύριος Δημήτριος Ίπατρος με εβεβαίωσε περί της γενναίας συνεισφοράς, την οποίαν η υμετέρα Μακαριότης υπεσχέθη προς αυτόν διά το Σχολείον της Πελοποννήσου. Όθεν, ως γενικός έφορος του Σχολείου τούτου, κρίνω χρέος μου απαραίτητον να ευχαριστήσω την Υμετέραν Μακαριότητα και να την ειδοποιήσω ότι η έναρξις του Σχολείου εγγίζει. Διά τούτο λοιπόν στέλλω εξεπίτηδες τον κύριον Αντώνιον Πελοπίδαν, άνδρα ενάρετον, φιλογενή και πάσης πίστεως άξιον, διά να την βεβαιώση και διά ζώσης φωνής την όσον ούπω ανέγερσιν του ιερού τούτου καταστήματος. Ας ταχύνη λοιπόν η υμετέρα Μακαριότης να εμβάση τόσον της υμετέρας Μακαριότητος τας συνεισφοράς, όσον και των λοιπών αυτού ομογενών, είτε χρηματικάς, είτε είναι ζωοτροφίας προς τον εν παλαιά Πάτρα της Πελοποννήσου κύριον Ιωάννην Παππά Διαμαντόπουλον, συντροφεύουσα αυτάς ή με άνθρωπόν της επίτηδες ή με τον κομιστήν του παρόντος μου.

Ων δε εύελπις, ότι η υμετέρα Μακαριότης θέλει φιλοτιμηθή να δείξη την συνεισφοράν αξίαν του μεγάλου ζήλου και πατριωτισμού Αυτής τε και όλου της του ποιμνίου, εξικετεύω τας μακαρίους Αυτής ευχάς και μένω με βαθύ σέβας.

Της Υμετέρας Μακαριότητος τέκνον ευπειθές

Αλέξανδρος Υψηλάντης

Ισμαήλ την 8ην Οκτωβρίου 1820

Επιστολή προς τον Αρχιεπίσκοπο Κύπρου Κυπριανό

Εμμ. Γ. Πρωτοψάλτης, *Η Κύπρος εις τον Αγώνα του 1821*, Αθήνα 1971, σ.15

II. *Ορκίζομαι ενώπιον του αληθινού Θεού οικειοθελώς, ότι θέλω είμαι επί ζωής μου πιστός εις την Εταιρείαν κατά πάντα. Να μη φανερώσω το παραμικρόν από τα σημεία και λόγους της, μήτε να σταθώ κατ' ουδένα λόγον η αφορμή του να καταλάβωσιν άλλοι ποτέ ότι γνωρίζω τι περί τούτων, μήτε εις συγγενείς μου, μήτε εις πνευματικόν, μήτε εις φίλον μου. [...] Τέλος πάντων ορκίζομαι εις Σε, ω Ιερά Πατρίς. [...] και εις την μέλλουσαν ελευθερίαν των ομογενών μου, ότι αφιερώνομαι όλως εις Σε. Εις το εξής Συ θέλεις είσαι η αιτία και ο σκοπός των διαλογισμών μου. Το όνομά Σου ο οδηγός των πράξεών μου, και η ευτυχία Σου η ανταμοιβή των κόπων μου. Η θεία δικαιοσύνη ας εξαντλήσει επάνω εις την κεφαλήν μου όλους τους κεραυνούς της, το όνομά μου να είναι εις αποστροφήν, και το υποκείμενόν μου το αντικείμενον της κατάρας και του αναθέματος των ομογενών μου, αν ίσως λησμονήσω εις μίαν στιγμήν τας δυστυχίας των και δεν εκπληρώσω το χρέος μου. Τέλος ο θάνατός μου ας είναι η άφευκτος τιμωρία του αμαρτήματός μου, διά να μη λησμονώ την αγνότητα της Εταιρείας με την συμμετοχήν μου [...]*

Αποσπάσματα από τον όρκο των Φιλικών

Ι. Φιλήμων, *Δοκίμιον ιστορικόν περί της Φιλικής Εταιρείας* (1834), Αθήνα 1971, σ. 17

III. *Ιδρύονται μυστικές εταιρείες με κυριότερη τη Σαρμπονερί (Charbonnerie), μια παράνομη οργάνωση με ρίζες στον ελεύθερο τεκτονισμό, η οποία είχε αναπτυχθεί στη νότια Ιταλία εναντίον του Μυρά και στη συνέχεια, μετά το 1815, έγινε ο πολέμιος των παλινορθωμένων ηγεμόνων. Συγκροτημένος σε ομάδες είκοσι ατόμων δεμένων με όρκο, τις ventes, και αυστηρά ιεραρχημένος, ο καρμποναρισμός είναι ένα διευρωπαϊκό κίνημα που εκδηλώνεται κυρίως στην Ιταλία –τα μέλη του εμψύχωσαν την επανάσταση της Νεάπολης το 1820 και την εξέγερση του Πεδεμοντίου το 1821– και στη Γαλλία, όπου συγκεντρώνει στις τάξεις του πολλές χιλιάδες άτομα, μεταξύ των οποίων διάσημες προσωπικότητες όπως ο Λαφαγιέτ.*

S. Bernstein - P. Milza, *Ιστορία της Ευρώπης*, τ. 2, Αθήνα 1997, σ. 39

7. Η ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΑΠΟΙΚΙΟΚΡΑΤΙΑΣ

Σε τμήμα Γ΄ Λυκείου Κατεύθυνσης, ο/η εκπαιδευτικός καλείται να διδάξει την ακμή της ευρωπαϊκής αποικιοκρατίας.

α. Ποια από τις πιο κάτω διδακτικές ενότητες προαπαιτείται, για να μπορέσουν οι μαθητές/τριες να εντάξουν την ακμή της ευρωπαϊκής αποικιοκρατίας στο ιστορικό τους πλαίσιο; **(Μονάδες 2)**

- A.** Οι Ναπολεόντειοι πόλεμοι
- B.** Οι μεγάλες εξερευνήσεις
- Γ.** Η διεθνής οικονομική κρίση του 1929
- Δ.** Ο Τρίτος Κόσμος

β. i. Να εξηγήσετε πώς το ακόλουθο παράθεμα εξυπηρετεί τη διδασκαλία των αιτίων της ευρωπαϊκής αποικιοκρατίας. Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας, η οποία δεν πρέπει να υπερβαίνει τις 30 λέξεις. **(Μονάδες 4)**

ii. Να εξηγήσετε πώς το ακόλουθο κωμικογράφημα εξυπηρετεί τη διδασκαλία των αιτίων της ευρωπαϊκής αποικιοκρατίας. Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας, η οποία δεν πρέπει να υπερβαίνει τις 30 λέξεις. **(Μονάδες 4)**

I. *Η δράση μικρών ομάδων συμφερόντων που βρίσκονται κοντά στην εξουσία είναι τόσο σημαντική επειδή συναντά εκείνη των κυβερνήσεων, οι οποίες ενδιαφέρονται αμεσότερα για το εθνικό συμφέρον. Σε μια εποχή όπου το εθνικό συμφέρον μετριέται με την ισχύ και το κύρος, η θέληση των κυβερνήσεων να οικοδομήσουν απέραντες αποικιακές αυτοκρατορίες είναι ένας τρόπος να αυξήσουν τις ζωτικές δυνάμεις του έθνους, παρέχοντάς του στρατιώτες, βάσεις για το στόλο και πρώτες ύλες για τη βιομηχανία του. Στον επιθετικό ανταγωνισμό που χαρακτηρίζει τα τέλη του 19ου αιώνα, η στρατηγική μέριμνα των Ευρωπαίων έπαιξε ουσιαστικό ρόλο.*

S. Bernstein - P. Milza, *Ιστορία της Ευρώπης*, τ. 2, Αθήνα 1997, σ. 176

II.

Κωμικογράφημα: Αίθουσα διδασκαλίας κάπου στο Κογκό

8. ΚΥΠΡΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΙΚΙΟΚΡΑΤΙΑ

Αφού μελετήσετε το παράθεμα και τη γελοιογραφία που ακολουθούν, να αναφέρετε:

α. Με ποια εξέγερση της περιόδου της Αγγλοκρατίας συνδέεται το κάθε ένα; Οι απαντήσεις σας να μην υπερβαίνουν τις 20 λέξεις. **(Μονάδες 4)**

β. Με ποιες πτυχές / πρακτικές της αποικιοκρατίας συνδέεται το κάθε ένα; Οι απαντήσεις σας να μην υπερβαίνουν τις 20 λέξεις. **(Μονάδες 6)**

I.

Γελοιογραφία από την κυπριακή σατιρική εφημερίδα *Το Γέλιο*, που αναφέρεται στην υπό διοργάνωση Παγκύπρια Έκθεση του Οκτωβρίου 1931. Στα δεξιά, απεικονίζεται ο Ρόναλντ Στορρς.

II. Υπάρχουν σε μια γωνιά της γης 400 χιλιάδες ψυχές από την καλύτερη, την πιο ατόφια ρωμιοσύνη, που προσπαθούν να τις αποκόψουν από τις πραγματικές τους ρίζες και να τις κάνουν λουλούδια θερμοκηπίου. Σ' αυτή τη γωνιά της γης δουλεύει μια μηχανή που κάνει τους Ρωμιούς σπαρτούς-Κυπρίους-όχι- Έλληνες, που κάνει τους ανθρώπους μπαστάρδους, με την εξαγορά και την απαθλίωση των συνειδήσεων, με τις κολακείες των αδυναμιών ή των συμφερόντων (το Κυπριακό ζήτημα είναι πριν απ' όλα ζήτημα καλλιέργειας, ζήτημα «κουλτούρας» με την πλατύτερη έννοια που έχει η λέξη), και ονομάζει τη φυσιολογική παιδεία αυτών των ανθρώπων «πολιτική προπαγάνδα».

Επιστολή Γ. Σεφέρη προς Γ. Θεοτοκά, Δεκέμβριος 1954 στο Γιώργος Θεοτοκάς & Γιώργος Σεφέρης (φιλολογική επιμ. Γ. Π. Σαββίδης), Αλληλογραφία (1930-1966), Αθήνα 1975, σσ. 156-157

9. Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΟΝ Β΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΕΜΟ

Το σχολικό εγχειρίδιο της Γ΄ Λυκείου αναφέρει τα πιο κάτω για την είσοδο της Ελλάδας στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και τη στάση του Ιωάννη Μεταξά.

«Τα χαράματα της 28^{ης} Οκτωβρίου 1940, παρακάμπτοντας τις επιφυλάξεις του Βερολίνου, η Ιταλία απαίτησε τελεσιγραφικά από την Αθήνα [μέσω του Εμανουέλε Γκράτσι] την εκχώρηση της κυριαρχίας επί σημαντικού τμήματος του ελληνικού εθνικού εδάφους. Ο Ιωάννης Μεταξάς απέρριψε την ιταμή αξίωση: η Ελλάδα θα υπεράσπιζε, έστω και με τα όπλα, τα κυριαρχικά της δικαιώματα. Η αντίδραση του Έλληνα πρωθυπουργού θα συνοψιστεί έκτοτε στη λέξη «ΟΧΙ». Την ίδια στάση υιοθέτησαν αμέσως και όλοι οι Έλληνες, σπεύδοντας με ενθουσιασμό στο μέτωπο των επιχειρήσεων και στηρίζοντας έκτοτε με κάθε μέσο την αντίσταση στον εισβολέα.»

I. Κολιόπουλος, Κ. Σβολόπουλος, Ευ. Χατζηβασιλείου, Θ. Νημάς, Χ. Σχολινάκη –Χελιώτη, Ιστορία του Νεότερου και του Σύγχρονου Κόσμου (1815-σήμερα) Γ΄ Γενικού Λυκείου και Δ΄ Εσπερινού Λυκείου, σσ.118-119

α. Από τα ακόλουθα παραθέματα:

- i. να εντοπίσετε δύο (2) σημεία που ενισχύουν την άποψη του σχολικού εγχειριδίου. Οι απαντήσεις σας να μην υπερβαίνουν τις 30 λέξεις. **(Μονάδες 3)**
- ii. να καταγράψετε δύο (2) αντιφάσεις ανάμεσα στη στάση του Ι. Μεταξά στις 28 Οκτωβρίου 1940 και την πολιτική της δικτατορίας του. Οι απαντήσεις σας να μην υπερβαίνουν τις 30 λέξεις. **(Μονάδες 3)**

β. Το παράθεμα II υπαινίσσεται μια διαφορετική στάση του Ι. Μεταξά στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Να εξηγήσετε ποια ήταν αυτή σε 40 λέξεις. **(Μονάδες 4)**

I. Η περίοδος του μεσοπολέμου βρίθει αντιφάσεων. Το αποκορύφωμα αυτών υπήρξε η 4^η Αυγούστου. Η Ελλάς υπεβλήθη εις ολοκληρωτικήν εκπαίδευσιν διά να πολεμήση υπέρ της δημοκρατίας και των δημοκρατικών θεσμών, οι οποίοι είχαν καταλυθή ως επικίνδυνοι διά την χώραν μας. Ο ελληνικός λαός εκλήθη να αντιμετωπίση τον ιταλικόν φασισμόν και τον γερμανικόν εθνοσοσιαλισμόν, αφού επί μίαν τετραετίαν εδιδάσκετο ότι τα καθεστώτα ταύτα ήσαν αι μορφαί πολιτικής διακυβερνήσεως του μέλλοντος. Η αντίφασις ήτο ευεξήγητος. Η δικτατορία δεν προήλθεν εκ των κάτω, δεν απετέλεσε την φυσιολογικήν εξέλιξιν ενός κινήματος, το οποίον απέβλεπεν εις εξυπηρέτησιν

ωρισμένων σκοπών διά της εγκαθιδρύσεως αυταρχικού τρόπου διακυβερνήσεως.[...] Φίλοι της 4^{ης} Αυγούστου και μερικοί εκ των αντιπάλων της υπεστήριξαν ότι, χάρις εις την δικτατορίαν, διετηρήθη η εθνική ενότης κατά την κρίσιμον ώραν της ιταλικής επιθέσεως. Η αποδοχή της απόψεως ταύτης θα ωδήγει εις το συμπέρασμα ότι ο ελληνικός λαός, ή σημαντική αυτού μερίς, δεν ήτο σύμφωνος εις την απόρριψιν του ιταλικού τελεσιγράφου και ότι μόνον χάρις εις τα πειστικά δικτατορικά μέτρα εξηναγκάσθη ο ελληνικός λαός, εν τη ολότητί του, να πολεμήση κατά της φασιστικής Ιταλίας. Και όμως η αξία του έπους της Αλβανίας συνίσταται εις το ότι μετέσχε της εξορμήσεως αυτής ολόκληρος ο ελληνικός λαός και ότι δεν υπήρξεν έργον μιας μερίδος, αμφισβητούμενον υπό της άλλης.

Γ. Δαφνής, *Η Ελλάς μεταξύ των δύο πολέμων 1923-1940*, τ. Β', Αθήνα 1997, σσ. 459-461

II. Εκείνη τη νύκτα [της 28^{ης} Οκτωβρίου 1940], ο Μεταξάς υπήρξε ο κατάλληλος άνθρωπος να απαντήσει στο ιταλικό τελεσίγραφο. [...] Με το ΟΧΙ, ο Μεταξάς δεν μίλησε μόνο για λογαριασμό του ελληνικού λαού, που τον ακολούθησε σύσσωμος, αλλά και εφάρμοσε συνειδητά την πολιτική που είχε προ πολλού αποφασίσει – τη μόνη που υπηρετούσε μακροπρόθεσμα τα εθνικά συμφέροντα της Ελλάδας.

Όπως εξήγησε ο ίδιος στις 30 Οκτωβρίου, ο Μεταξάς προέβλεπε την τελική νίκη του «Αγγλοσαξονικού κόσμου» (απαλλαγμένος πλέον από τις γερμανόφιλες παρωπίδες που τον εμπόδιζαν να κάνει παρόμοια πρόβλεψη το 1915). Έτσι είχε την πεποίθηση ότι η Ελλάδα, ακόμη και «προσωρινώς δουλωμένη» στη διάρκεια του πολέμου, θα βρισκόταν τελικά στο στρατόπεδο των νικητών και μάλιστα μεγαλωμένη, τουλάχιστον κατά τα Δωδεκάνησα (όπως ακριβώς έγινε).

Η Ελλάδα μπορούσε να αποφύγει την άμεση εμπλοκή της σε πόλεμο μόνο με τον οικειοθελή ακρωτηριασμό της σε όφελος της Ιταλίας και της Βουλγαρίας. Στην περίπτωση όμως αυτή, ο Μεταξάς προέβλεπε διάσπαση του κράτους, όπως το 1916. Με την υποστήριξη της Αγγλίας και την κάλυψη του στόλου της, θα προέκυπτε μία νέα «Προσωρινή Κυβέρνηση» στη νησιωτική τουλάχιστον Ελλάδα, για να πολεμήσει ξανά εξ ονόματος του προδομένου έθνους. [...]

Ωστόσο, η παθολογική ανασφάλειά του τον εμπόδισε να προετοιμάσει τη χώρα, όχι στρατιωτικά αλλά πολιτικά για πόλεμο και μάλιστα για την περίπτωση που θα βρισκόταν υπό εχθρική κατοχή, όπως προέβλεπε και ο ίδιος.

Γ. Μαυρογορδάτος, «Μεταξύ των δύο πολέμων» στο *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού*, τ.7, Αθήνα 2003, σ. 32

γ. Μετά τη διδασκαλία της πιο πάνω ενότητας, ο/η εκπαιδευτικός αναθέτει στους μαθητές μία δραστηριότητα σύνταξης ιστορικού δοκιμίου, στο οποίο να διατυπώνουν την άποψή τους για την προσωπικότητα του Ι. Μεταξά και τον ρόλο που διαδραμάτισε από το 1912 μέχρι τον θάνατό του. Για κάθε μία από τις πιο κάτω εκφωνήσεις της δραστηριότητας, να σημειώσετε στο φύλλο απαντήσεών σας «Σωστό» ή «Λάθος».

(Μονάδες 3)

A. Σε ένα κείμενο 100-150 λέξεων να αναπτύξεις την άποψή σου για τον ρόλο του Ι. Μεταξά τη δεκαετία του 1930, αξιοποιώντας τα ιστορικά δεδομένα που συνέλεξες μέσα από τη διδασκαλία της ενότητας.

B. Φαντάσου ότι είσαι Έλληνας πολίτης που ζει στην εποχή της δικτατορίας του Ι. Μεταξά. Ποια θα ήταν η στάση σου απέναντί του; Να δικαιολογήσεις την απάντησή σου σε ένα κείμενο 100-150 λέξεων.

Γ. Σε ένα κείμενο 100-150 λέξεων να καταγράψεις και να εξηγήσεις όλα εκείνα τα ιστορικά στοιχεία που καταδεικνύουν τη σημαντική θέση που κατέχει ο Ι. Μεταξάς στη Νεοελληνική ιστορία του 20^{ού} αιώνα.

10. Ο ΨΥΧΡΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Στην Ιστορία Κατεύθυνσης Γ΄ Λυκείου, ο / η εκπαιδευτικός διαπιστώνει ότι οι μαθητές/τριες αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην κατανόηση των όρων Ψυχρός Πόλεμος και διεθνές διπολικό σύστημα. Να αιτιολογήσετε πώς ο χάρτης και η φωτογραφία μπορούν να αξιοποιηθούν για τη διασαφήνιση του περιεχομένου των πιο πάνω όρων. Η κάθε απάντησή σας να μην υπερβαίνει τις 40 λέξεις. **(Μονάδες 8)**

I. Χάρτης του μεταπολεμικού Βερολίνου

II.

Επίσκεψη του Προέδρου Μακαρίου στην Αίγυπτο το 1961. Τον υποδέχεται ο Πρόεδρος Νάσερ.

– ΤΕΛΟΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΟΥ ΔΟΚΙΜΙΟΥ –